

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧОРТКІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПІДПРИЄМНИЦТВА І БІЗНЕСУ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ЧННІБ ЗУНУ

Надія КУЛЬЧИШКА

2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ

2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Вікова і педагогічна психологія»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність – 053 Психологія
освітньо-професійна програма – Психологія

кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Екз. (сем.)
Денна	2	3	30	30	4	8	48	120	3
Заочна	2	3	8	4	-	-	108	120	4

21.04.2025

Чортків – ЗУНУ
2025

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія», затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № 11 від 26.06.2024 р.).

Робочу програму склала доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін Галина ЧЕКАЛОВСЬКА

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін (протокол № 1 від 26.08.2025 р.)

Завідувач кафедри

Людмила ДЕРМАНСЬКА

Гарант ОПІ

Тетяна ГРИЦІВ

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Вікова і педагогічна психологія»

1. Опис дисципліни «Вікова і педагогічна психологія»

Дисципліна «Вікова і педагогічна психологія»	Галузь знань, спеціальність, освітньо- професійна програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4	галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки	Статус дисципліни <u>блок обов'язкових дисциплін, цикл професійної підготовки</u> Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 5	спеціальність – 053 Психологія	Рік підготовки: <i>Денна – 2</i> <i>Заочна - 2</i> Семестр: <i>Денна – 3</i> <i>Заочна – 3,4</i>
Кількість змістових модулів – 2	освітньо-професійна програма – Психологія	Лекції: <i>Денна – 30</i> <i>Заочна - 8</i> Практичні заняття: <i>Денна – 30</i> <i>Заочна – 4</i>
Загальна кількість годин –120	перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Самостійна робота: <i>Денна – 48</i> Тренінг - 8 год. <i>Заочна - 108</i> Індивідуальна робота : <i>Денна – 4</i>
Тижневих годин – 8, з них аудиторних – 4		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання дисципліни «Вікова і педагогічна психологія»

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Метою дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» є забезпечення оволодіння студентами цілісним фрагментом соціокультурного досвіду (знання, уміння, норми, цінності) у галузі педагогічної та вікової психології, зокрема: озброєння студентів знаннями психологічних закономірностей розвитку особистості на різних етапах онтогенезу; ознайомлення студентів із знаннями щодо закономірностей та особливостей навчання і виховання, а також здійснення практичної підготовки студентів для роботи з людьми різних вікових категорій.

Предмет дисципліни - вікова динаміка, закономірності та провідні фактори розвитку психічних процесів та властивостей людини на різних стадіях її життєвого шляху; факти, механізми і закономірності засвоєння соціокультурного досвіду людини, закономірності інтелектуального і особистісного розвитку дитини як суб'єкта учбової діяльності, організованої і керованої педагогом у різних умовах освітнього процесу.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

- сформувати знання студентів про закономірності психічного розвитку людини на різних вікових етапах її життя;
- розкрити особливості психічного розвитку та формування особистості у процесі навчання і виховання.
- забезпечити оволодіння діагностичними та формувальними методами педагогічної та вікової психології;
- домогтися опанування студентами основними формами, методами і прийомами психолого-педагогічної роботи з наступниками щодо їх розвитку, а також методами самопізнання і саморозвитку;
- ознайомити студентів з основними теоретичними концепціями вітчизняних та зарубіжних психологів;
- сформувати у студентів систему основоположних категорій, положень і принципів вікової та педагогічної психології як науки і навчальної дисципліни;
- розкрити вікову динаміку, закономірності, фактори, умови, механізми становлення, формування та психічного розвитку особистості (вікові кризи, провідні види діяльності, психічні новоутворення, сенситивні періоди розвитку тощо);
- ознайомити студентів з психолого-педагогічними умовами, чинниками і засобами формування особистості на різних вікових етапах;
- забезпечити опанування студентами особливостями психологічних механізмів організації та управління навчально-виховним процесом;
- навчити студентів володіти методиками саморегуляції протікання основних психічних процесів і станів за різних умов життєдіяльності; здійснювати пропедевтику та конструктивне розв'язання конфліктів;
- навчити студентів досліджувати рівень розвитку психічних процесів, станів, властивостей і тенденцій осіб різного вікового діапазону, а також надавати професійну психолого-педагогічну характеристику особистості чи колективу;
- сформувати уміння застосовувати методи самопізнання, розробляти напрямки особистісного і професійного саморозвитку та самореалізування;
- забезпечити оволодіння студентами психологічними особливостями професійної діяльності вчителя.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

ЗК 08. Здатність працювати в команді.

ЗК 11. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

ЗК 12. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів не доброчесності.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Вивчення дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» базується на знаннях отриманих з таких дисциплін: загальна психологія, психофізіологія, історія психології, психологія особистості.

2.5. Програмні результати навчання.

ПР 01. Уміти використовувати інструменти демократичної правової держави в професійній та громадській діяльності, приймати рішення на підставі релевантних даних та сформованих ціннісних орієнтирів.

ПР 10. Знати основи психології, педагогіки, а також фундаментальних і прикладних наук (відповідно до спеціалізації) на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених цим стандартом та освітньою програмою.

ПР 11. Володіти психолого-педагогічним інструментарієм організації освітнього процесу, уміти проектувати і реалізувати навчальні/розвивальні проекти.

ПР 20. Емпатійно взаємодіяти, відповідати за прийняття рішень в межах своєї компетенції, дотримуватися стандартів професійної етики.

ПР 25. Забезпечувати рівні можливості і дотримуватися принципів гендерного паритету у професійній діяльності.

ПР 26. Знати основи запобігання корупції, суспільної та академічної доброчесності на рівні, необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки серед здобувачів освіти та вміти застосовувати їх у професійній діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни: Змістовий модуль I. Вікова психологія

Тема 1. Предмет і методи вікової та педагогічної психології.

Предмет вікової психології. Основні задачі вікової психології. Вікова періодизація: дитинство (період немовля, ранній та дошкільний вік, молодший шкільний вік), юність, дорослість, пізній (літній та старечий) вік. Основні проблеми вікової психології як науки. Донауковий період становлення вікової психології. Причини виокремлення вікової психології в окрему науку в XIX ст. Розвиток вікової психології в Україні на початку XX ст. Становлення вітчизняної школи вікової психології. Значення для розвитку вікової психології педагогічних досліджень. Зарубіжні течії вікової психології (неофрейдизм, біхевіоризм, гуманістична психологія тощо).

Методи вікової психології. Методологічна основа психологічних досліджень з вікової психології. Принципи організації експериментальних досліджень. Основні етапи та методика організації емпіричного вивчення психічних явищ.

Література: 6, 13, 15, 16, 19.

Тема 2. Динаміка психічного розвитку та закономірності формування особистості в онтогенезі.

Основні закономірності психічного розвитку. Психічний розвиток і формування особистості. Роль виховання у формуванні особистості. Феноменологія людини: прагнення до розвитку та спокою (стереотипізація); існування в двох іпостасях (соціальна одиниця та унікальна особистість); світ речей, світ знаків, світ духу. Передумови та умови психічного розвитку. Значення внутрішньої позиції для розвитку особистості. Структура самосвідомості (власне ім'я, претензія на визнання, статеві ідентифікація, психологічний вік особистості, соціальний простір особистості). Фактор середовища як умова розвитку особистості; гіпотеза спонтанної взаємодії генотипу та соціальних умов в процесі індивідуального розвитку людини (Жан Піаже); вікова сензитивність до соціальних умов; внутрішня позиція особистості щодо фактору зовнішнього довкілля (С.Л.Рубінштейн); стихійний та усвідомлений шляхи творення особистості. Особистість як наслідок

суспільних взаємин, що постають під впливом спілкування, діяльності та ціннісних орієнтацій. Механізми розвитку людини як особистості. Ідентифікація та індивідуалізація (емансипація) як механізми соціалізації особистості.

Література: 4, 8, 11, 14, 16.

Тема 3. Психічний розвиток дитини дошкільного віку.

Психологія немовляти. Новонародженість: передумови та умови психічного розвитку; безумовні рефлекси та їх значення для розвитку дитини; особливості розвитку органів відчуття; розвиток емоційної сфери; комплекс пожвавлення. Емоційно-експресивна функція спілкування та її значення для розвитку немовляти. Іграшка як засіб спілкування та психічного розвитку немовляти. Основні вікові новоутворення: почуття довіри до людини - входження у світ людських взаємин; прямоходіння; початок розуміння мови.

Психологія раннього віку. Спілкування дитини раннього віку: спілкування та мова; виникнення прагнення до самостійності; криза у спілкуванні. Пізнання в ранньому віці: розвиток предметного сприйняття та наочно-дійового мислення; особливості розвитку уяви та пам'яті. Передумови формування особистості: особливості перших уявлень про себе; виникнення елементів самосвідомості; виникнення прагнення до емансипації; криза 3-х років. Розвиток предметної діяльності; гра та продуктивні види діяльності. Основні вікові новоутворення: розвиток мовлення; розвиток знаряддєвих дій; розвиток знакової функції свідомості; входження у світ постійних речей.

Психологія дошкільного віку. Особливості спілкування: з родиною, з однолітками. Готовність дитини до школи. Розумовий розвиток: практичне оволодіння мовою та її осмислення; засвоєння логічних форм мислення; особливості розвитку уваги, пам'яті та уяви. Дитяча особистість: ім'я та його значущість; роль моральних еталонів у формуванні особистості; формування системи мотивів; особливості розвитку самосвідомості та самооцінки; особливості розвитку почуттів, волі. Основні вікові новоутворення: розвиток рефлексії, розвиток знакової функції свідомості, розвиток уявлень про відносність світу постійних речей. Предметна діяльність дошкільника. Гра як провідний вид діяльності дошкільника. Навчання в дошкільному віці.

Література: 2, 6, 10, 13, 16, 19.

Тема 4. Психічний розвиток і формування особистості в молодшому шкільному віці.

Проблема зміни соціального становища дитини, яка вступила до школи. Особливості взаємин з батьками, з іншими дорослими, з однолітками. Вплив управлінського стилю вчителя на розвиток спілкування дітей. Навчання та виховання в школі як головні умови психічного розвитку молодших школярів. Особливості формування інтелектуальних процесів в умовах навчальної діяльності у школі: вікові особливості та можливості засвоєння й оволодіння знаннями; розвиток сприймання, спостережливості, пам'яті, уяви та уваги.

Формування особистості дитини молодшого шкільного віку; особливості розвитку самосвідомості; індивідуальні відмінності в молодшому шкільному віці. Учбова діяльність як провідний вид діяльності молодшого школяра: готовність до школи; загальна характеристика учбової діяльності; формування системи ставлень до школи, до вчителя, до учбових обов'язків; зміна ставлення до навчання впродовж молодшого шкільного віку. Проблема оцінки. Гра, навчання та трудова діяльність в молодшому шкільному віці.

Література: 4, 11, 13, 16, 19.

Тема 5. Психологічні особливості розвитку та формування особистості в підлітковому віці.

Соціальна ситуація в життєдіяльності підлітка. Особливості учбової та інших видів діяльності в підлітковому віці: стимули та мотиви навчання; формування навчальних мотивів; розвиток моральних норм і правил поведінки. Зміна ставлення до навчання

впродовж підліткового віку. Психологічні особливості трудової діяльності в пубертатному віці. Особливості спілкування: з батьками, з іншими дорослими, з однолітками; інтимнодовірительне спілкування з однолітками як потреба та провідна діяльність. Статева ідентифікація. Розумовий розвиток підлітків: розвиток мовленнєвої діяльності; розвиток вищих психічних функцій (сенсорний розвиток; розвиток мислення, уваги, розвиток сприймання, спостережливості, пам'яті, уяви). Особистість підлітка: криза особистості в підлітковому віці; зміни в самосвідомості підлітків; індивідуальні відмінності. Вікові новоутворення: сензитивність до соціальних явищ; рефлексія на себе та інших; потреба в ідентифікації з однолітками та кумиром; прагнення до емансипації.

Література: 1, 8, 10, 14, 19.

Тема 6. Психологічні особливості становлення особистості в юнацькому віці.

Особливості стилю життя в юнацькому віці: соціальна ситуація життя (професійна орієнтація, життя в батьківській родині, вікові періоди юнацького віку); учбова діяльність в юнацькому віці (зміни ставлення до навчання; роль навчання у формуванні особистості; пізнавальна сфера та творчість в юнацькому віці); трудова діяльність в юнацькому віці (вибір професії, роль праці у формуванні особистості). Особливості спілкування: з батьками, з іншими дорослими, з однолітками. Потреба у спілкуванні з кумиром та референтною групою; в участі у суспільному житті, формальних і неформальних організаціях. Дружба та любов в юнацтві. Розвиток особистості в юнацькому віці: особливості ідентифікації з власним "Я", самосвідомість в юнацькому віці (самовиховання, формування життєвої позиції та етичних переконань, вибір життєвої мети та шляхів її досягнення).

Література: 2, 6, 13, 15, 18, 19.

Тема 7. Вік дорослості та особливості розвитку зрілої особистості. Психологія пізнього віку.

Соціальна ситуація життя та закономірності розвитку людини в період дорослості. Періоди дорослості. Проблеми самореалізації особистості дорослого: на рівні вищих духовних форм та на рівні "гри на зниження". Суспільно-корисна праця як провідна діяльність; прагнення до нового та стереотипність у професійній діяльності. Форми і методи навчання дорослих. Ділове спілкування дорослих та спілкування у виробничих групах і колективах. Любов та родина як цінність. Дружні об'єднання дорослих. Пізнавальна діяльність дорослих: пізнання як професія; пізнавальні інтереси, що не пов'язані з професійною діяльністю. Особистість дорослої людини: особливості ідентифікації з особистим "Я"; соціальна активність дорослої людини; значущість активності у професійній діяльності для розвитку людини як суб'єкта діяльності, особистості та індивідуальності. Ціннісні орієнтації та світогляд дорослої людини. Дорослість та проблема сенсу життя.

Психологія пізнього віку. Соціальна ситуація життя людей літнього та старечого віку. Участь у професійній та суспільній діяльності; місце в родині. Періодизація пізнього віку. Вікові закономірності та психологічні особливості нормального старіння. Творчість у літньому віці; мудрість та досвід життя. Спілкування в старості: значення спілкування з однолітками; психологія ставлення літніх до дітей та молоді. Пізнавальна діяльність: феномен ясності розуму; ставлення до проблем людства, до вічної цінності життя та неминучої фізичної смерті.

Психологія безсмертя людського духу. Особистість в літньому та старечому віці: значення соціальної активності в пізньому віці; криза ідентифікації із своєю зовнішністю та фізичним "Я" в пізньому віці; психічне здоров'я в пізньому віці; психологічна готовність до старості; психологічні новоутворення літньої людини; психологічно зріла особистість у літньому та старечому віці.

Література: 6, 8, 11, 16, 19.

Тема 8. Психологія виховання і самовиховання як цілеспрямованого процесу формування особистості.

Психологічні механізми формування особистості як основне завдання психології виховання. Проблематика становлення та розвитку особистості у вітчизняній психології і в працях зарубіжних вчених. Зв'язок діяльності та формування особистості. Потреби, мотиви, мета у розвитку особистості. Психологічні механізми формування властивостей особистості. Нерівномірність формування психічних властивостей як джерело протиріч особистості учня. Роль родини у вихованні молодшої людини. Особливості та зміст родинного виховання дитини. Проблема управління вихованням та її психологічний зміст. Самопізнання і самооцінка як основні передумови самоуправління у вихованні. Самовиховання як вища форма самоуправління.

Література: 2, 9, 16, 18.

Тема 9. Психологія сімейного виховання.

Поняття та різновиди сім'ї. Характеристика сім'ї як інституту соціалізації. Сутність, функції, види, психологічні особливості родинних взаємин. Психологічні умови успіху родинного виховання. Стили сімейного виховання. Потреба дитини в повноцінній родині. Спадковість, самоактивність, середовище та виховання як основні чинники розвитку гармонійної особистості. Психологічна небезпека гіпер- та гіпоопіки. Особливості виховання дітей у неповних та неблагополучних сім'ях. Депривація. Особливості статевого виховання. Проблема авторитету батьків. Виховання в діяльності. Узгодженість виховних дій батьків, родини, школи.

Література: 4, 6, 9, 16, 17.

Тема 10. Психологія учіння.

Процес учіння як теоретична та прикладна проблема педагогічної психології. Вітчизняні теорії учіння. Зарубіжні концепції учіння. Традиційні та інноваційні технології учіння. Етапи учбової діяльності. Психологічні умови формування вміння вчитися самостійно. Психологічні фактори, що зумовлюють успіх чи невдачу в учінні. Мотиви учіння. Полімотивація. Вплив пізнавального інтересу та рефлексії на розвиток уміння учитися самостійно. Роль наставника у формуванні стилю та прийомів самостійної пізнавальної діяльності. Показники сформованості ефективної учбової діяльності. Психологічні характеристики навчання.

Література: 4, 6, 9, 16, 17.

Тема 11. Психологія навчання і психологічні умови його оптимізації.

Моделі навчання. Детермінація навчальної діяльності та особливості управління освітнім процесом. Провідна роль навчальної діяльності в розвитку психічних процесів, формуванні наукового світогляду і вихованні пізнавальної самостійності. Проблематика здібностей в навчальній діяльності. Урахування зон актуального і потенційного розвитку наступників. Взаємозв'язок навчальної діяльності та чутливих періодів розвитку психіки. Психологічні характеристики форм передачі знань. Умови і чинники підвищення ефективності навчального процесу. Роль шкільного колективу в оптимізації навчально-виховного процесу і морального формування особистості.

Література: 5, 9, 11, 16.

Тема 12. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя.

Модель психологічного профілю сучасного педагога (система особистісних і професійних рис). Специфіка та структура педагогічної діяльності. Вимоги до професійної компетентності педагога. Функції сучасного освітянина. Творчий характер діяльності вчителя. Підготовка педагогів до проектування авторських психодидактичних засобів

навчання. Психологічний аналіз педагогічного спілкування. Стиль спілкування наставника з наступниками. Психолого-педагогічні проблеми взаємодії вчителя та учнів у навчальній діяльності. Формування позитивного іміджу викладача. Педагогічний такт. Етика педагога. Основні групи психологічних „бар’єрів”, що виникають між наставником і наступниками. Пропедевтика конфліктів між суб’єктами освітнього процесу.
Література: 3, 7, 9, 11, 16.

4. Структура залікового кредиту з дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» (денна форма навчання)

Теми курсу	Кількість годин					Контрольні заходи
	Лекції ї	Практичні	СРС	ІРС	Тренінг	
Змістовий модуль I. Вікова психологія						
Тема 1. Предмет і методи вікової та педагогічної психології.	2	2	4	2	4	Поточне опитування
Тема 2. Динаміка психічного розвитку та закономірності формування особистості в онтогенезі	2	2	4			Реферат, питання
Тема 3. Психічний розвиток дитини дошкільного віку.	2	2	4			Питання
Тема 4. Психічний розвиток і формування особистості в молодшому шкільному віці.	2	2	4			Поточне опитування
Тема 5. Психологічні особливості розвитку та формування особистості в підлітковому віці.	4	4	5			Презентація
Тема 6. Психологічні особливості становлення особистості в юнацькому віці.	2	2	5			Тести, ділові ситуації
Тема 7. Вік дорослості та особливості розвитку зрілої особистості. Психологія пізнього віку	2	2	5			Тести, ділові ситуації
Змістовий модуль II. Педагогічна психологія						
Тема 8. Психологія виховання і самовиховання як цілеспрямованого процесу формування особистості	2	2	4	2	4	Питання, кейси
Тема 9. Психологія сімейного виховання.	2	2	4			Тести, ділові ситуації
Тема 10. Психологія учіння	2	2	4			Презентація, тести
Тема 11. Психологія навчання і психологічні умови її оптимізації	4	4	4			Тести, ділові ситуації
Тема 12. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя	4	4	3			

ВСЬОГО	30	30	48	4	8	
---------------	-----------	-----------	-----------	----------	----------	--

(заочна форма навчання)

Теми курсу	Кількість годин				
	Лекції	Практич ні	СРС	ІРС	Контроль ні заходи
Змістовий модуль I. Вікова психологія					
Тема 1. Предмет і методи вікової та педагогічної психології.	2	2	8		
Тема 2. Динаміка психічного розвитку та закономірності формування особистості в онтогенезі			10		
Тема 3. Психічний розвиток дитини дошкільного віку.			10		
Тема 4. Психічний розвиток і формування особистості в молодшому шкільному віці.			10		
Тема 5. Психологічні особливості розвитку та формування особистості в підлітковому віці.	2		10		
Тема 6. Психологічні особливості становлення особистості в юнацькому віці.			8		
Тема 7. Вік дорослості та особливості розвитку зрілої особистості. Психологія пізнього віку			10		
Змістовий модуль II. Педагогічна психологія					
Тема 8. Психологія виховання і самовиховання як цілеспрямованого процесу формування особистості	2	2	8		
Тема 9. Психологія сімейного виховання.			8		
Тема 10. Психологія учіння	8				
Тема 11. Психологія навчання і психологічні умови її оптимізації	2		8		
Тема 12. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя			10		
ВСЬОГО	8	4	108	0	

5. Тематика практичних занять з дисципліни «Вікова та педагогічна психологія»

Денна форма навчання (30 годин)

Практичне заняття № 1

Тема: Предмет і методи вікової та педагогічної психології.

Мета: забезпечити оволодіння студентами основними категоріями педагогічної та вікової психології, окреслити її методи та історичні віхи становлення як наукової дисципліни.

Питання для обговорення:

1. Предмет дослідження та основні задачі вікової психології.
2. Донауковий період становлення вікової психології.
3. Становлення вітчизняної школи вікової психології.
4. Зарубіжні течії вікової психології (неофрейдизм, біхевіоризм, гуманістична психологія тощо).
5. Методи та методологічна основа психологічних досліджень з вікової психології.
6. Принципи організації експериментальних досліджень. Основні етапи та методика організації емпіричного вивчення психічних явищ.

Дискусійне обговорення питань взаємозв'язку вікової та педагогічної психології з іншими галузями психології, внеску українських вчених у розвиток вікової та педагогічної психології.

[2, 6, 13, 14, 15]

Практичне заняття № 2

Тема: «Динаміка психічного розвитку та закономірності формування особистості в онтогенезі».

Мета: висвітлити динаміку психічного розвитку, умови та закономірності формування особистості в онтогенезі.

Питання для обговорення:

1. Основні закономірності психічного розвитку. Психічний розвиток і формування особистості.
 2. Феноменологія людини.
 3. Передумови та умови психічного розвитку. Структура самосвідомості.
 4. Взаємодія генотипу та соціальних умов в процесі індивідуального розвитку людини (Жан Піаже). Вікова сензитивність до соціальних умов.
 5. Механізми розвитку людини як особистості.
 6. Вікові періодизації психічного розвитку людини (Е. Еріксон, Давидов-Ельконін).
- Дискусійне обговорення питань закономірностей психічного розвитку особистості.
- [2, 4, 8, 11, 14]

Практичне заняття № 3

Тема: «Психічний розвиток дитини дошкільного віку».

Мета: розкрити особливості психічного розвитку та закономірності формування людини на вікових етапах немовляти, раннього та дошкільного віку.

Питання для обговорення:

1. Психологія немовляти.
2. Психологія раннього віку.
3. Психологія дошкільного віку.

Практичні завдання щодо визначення провідного виду діяльності та соціальної ситуації розвитку дитини дошкільного віку.

[2, 6, 10, 13, 14, 15]

Практичне заняття № 4

Тема: «Психічний розвиток і формування особистості в молодшому шкільному віці».

Мета: розкрити особливості психічного розвитку та закономірності формування особи в молодшому шкільному віці.

Питання для обговорення:

1. Учбова діяльність як провідний вид діяльності молодшого школяра. Гра, навчання та трудова діяльність в молодшому шкільному віці.
 2. Готовність до школи. Проблема зміни соціального становища дитини, яка вступила до школи.
 3. Особливості взаємин молодшого школяра з батьками, з іншими дорослими, з однолітками.
 4. Вплив управлінського стилю вчителя на розвиток спілкування дітей.
 5. Навчання та виховання в школі як головні умови психічного розвитку молодших школярів.
 6. Формування особистості дитини молодшого шкільного віку; особливості розвитку самосвідомості.
- [4, 11, 13, 14, 15, 17]

Практичне заняття № 5

Тема: «Психологічні особливості розвитку та формування особистості в підлітковому віці».

Мета: розкрити особливості психічного розвитку та закономірності формування особи в підлітковому віці.

Питання для обговорення:

1. Соціальна ситуація в життєдіяльності підлітка.
 2. Особливості учбової та інших видів діяльності в підлітковому віці.
 3. Особливості спілкування: з батьками, з іншими дорослими, з однолітками; інтимнодовірительне спілкування з однолітками як потреба та провідна діяльність.
 4. Статева ідентифікація.
 5. Розумовий розвиток та особливості формування особистості підлітка.
 6. Вікові новоутворення, що виникають на пубертатному періоді розвитку особи.
- [1, 8, 10, 14, 15]

Практичне заняття № 6

Тема: «Психологічні особливості становлення особистості в юнацькому віці».

Мета: розкрити особливості психічного розвитку та закономірності формування особи в юнацькому віці.

Питання для обговорення:

1. Особливості стилю життя в юнацькому віці: соціальна ситуація життя, учбова та трудова діяльність в юнацькому віці (вибір професії).
 2. Особливості спілкування: з батьками, з іншими дорослими, з однолітками.
 3. Потреба у спілкуванні з кумиром та референтною групою. Дружба та любов в юнацтві.
 4. Розвиток особистості в юнацькому віці: особливості ідентифікації з власним "Я", самосвідомість в юнацькому віці.
- [2, 6, 13, 14, 155]

Практичне заняття № 7

Тема: «Вік дорослості та особливості розвитку зрілої особистості. Психологія пізнього віку».

Мета: розкрити особливості психічного розвитку та закономірності формування особи в зрілому та пізньому віці.

Питання для обговорення:

1. Соціальна ситуація життя та закономірності розвитку людини в період дорослості.
2. Проблеми самореалізації особистості дорослого. Суспільно-корисна праця як провідна діяльність.

3. Форми і методи навчання дорослих. Ділове спілкування дорослих та спілкування у виробничих групах і колективах.

4. Любов та родина як цінність. Дружні об'єднання дорослих.

5. Розвиток особистості дорослої людини. Ціннісні орієнтації, світогляд та проблема сенсу життя дорослої людини.

6. Психологічні особливості людей літнього та старечого віку. Психологічна готовність до старості.

[2, 6, 8, 11, 14]

Практичне заняття № 8

Тема: «Психологія виховання і самовиховання як цілеспрямованого процесу формування особистості».

Мета: розкрити психологічні особливості зовнішнього і внутрішнього впливів на процес формування особистості.

Питання для обговорення:

1. Психологічні механізми формування властивостей особистості як основне завдання психології виховання.

2. Проблематика становлення та розвитку особистості у вітчизняній психології і в працях зарубіжних вчених.

3. Зв'язок діяльності та формування особистості. Потреби, мотиви, мета у розвитку особистості.

4. Особливості та зміст родинного виховання дитини.

5. Проблема управління вихованням та її психологічний зміст.

6. Самопізнання і самооцінка як основні передумови самоуправління у вихованні. Самовиховання як вища форма самоуправління.

[2, 9, 14, 15]

Практичне заняття № 9

Тема: «Психологія сімейного виховання».

Мета: ознайомити студентів із особливостями впливу сімейних і родинних взаємин на процес соціалізації підростаючого покоління.

Питання для обговорення:

1. Поняття, різновиди сім'ї та її характеристика як інституту соціалізації.

2. Родинні взаємини та психологічні умови успіху родинного виховання (проблема авторитету батьків; виховання в діяльності; узгодженість виховних дій батьків, родини, школи).

3. Стили сімейного виховання.

4. Спадковість, самоактивність, середовище та виховання як основні чинники розвитку гармонійної особистості.

5. Психологічна небезпека гіпер- та гіпоопіки.

6. Особливості виховання дітей у неповних та неблагополучних сім'ях. Депривація.

[2, 4, 6, 9, 14, 15]

Практичне заняття № 10

Тема: «Психологія учіння».

Мета: ознайомити студентів із психологічними особливостями ефективного учіння як центрального феномену освітньої діяльності.

Питання для обговорення:

1. Процес учіння як теоретична та прикладна проблема педагогічної психології.

2. Традиційні та інноваційні технології учіння у працях зарубіжних та вітчизняних психологів.

3. Етапи учбової діяльності.

4. Мотиви учіння та полімотивація. Вплив пізнавального інтересу та рефлексії на розвиток уміння учитися самостійно.

5. Роль наставника у формуванні стилю та прийомів самостійної пізнавальної діяльності.

6. Показники сформованості ефективної учбової діяльності. Психологічні характеристики навчіння.

[4, 6, 9, 16]

Практичне заняття № 11-13

Тема: «Психологія навчання і психологічні умови її оптимізації».

Мета: ознайомити студентів з основними психологічними особливостями ефективної передачі наступникам соціокультурного досвіду за індивідуальних і групових форм навчання.

Питання для обговорення:

1. Моделі навчання. Детермінація навчальної діяльності та особливості управління освітнім процесом.

2. Провідна роль навчальної діяльності в розвитку психічних процесів, формуванні наукового світогляду і вихованні пізнавальної самостійності.

3. Проблематика здібностей в навчальній діяльності. Урахування зон актуального і потенційного розвитку наступників.

4. Взаємозв'язок навчальної діяльності та чутливих періодів розвитку психіки.

5. Психологічні характеристики форм передачі знань. Умови і чинники підвищення ефективності навчального процесу.

6. Роль шкільного колективу в оптимізації навчально-виховного процесу і морального формування особистості

[2, 5, 9, 11, 14, 16].

Практичне заняття № 14-15

Тема: «Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя».

Мета: ознайомити студентів з ключовими психологічними параметрами ефективності діяльності педагога як організатора освітнього процесу.

Питання для обговорення:

1. Функції та модель психологічного профілю сучасного педагога (система особистісних і професійних рис).

2. Специфіка та структура педагогічної діяльності. Вимоги до професійної компетентності педагога.

3. Поняття та психологічний аналіз стилів педагогічного спілкування.

4. Психолого-педагогічні проблеми взаємодії вчителя та учнів у навчальній діяльності.

5. Формування позитивного іміджу викладача. Педагогічний такт.

6. Основні групи психологічних „бар'єрів”, що виникають між наставником і наступниками. Пропедевтика конфліктів між суб'єктами освітнього процесу.

[3, 7, 9, 11, 14, 16]

6. Тренінг з дисципліни

Мета тренінгу з дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» – сформувати у майбутніх фахівців повне і цілісне уявлення про майбутню професійну діяльність і особистість професіонала; розвивати адекватне розуміння самого себе як майбутнього

професіонала і зміцнити професійну самооцінку; сформувані чіткі уявлення про професійне майбутнє, оптимізувати життєві плани студентів; сприяти усвідомленню студентами своїх особистісних особливостей і творчих можливостей, унікальності власної Я-концепції.

Успішне проходження тренінгу сприяє посиленню практичної спрямованості у підготовці фахівців за ступенем вищої освіти «бакалавр».

Проведення тренінгу дозволяє:

- забезпечити засвоєння теоретичних знань, отриманих у процесі вивчення дисципліни «Вікова та педагогічна психологія»;
- розвинути у студентів навички пропонування обґрунтованих рішень, використання теоретичних знань для розв'язання практичних завдань та змістовного інтерпретування отриманих результатів.

Організація і порядок проведення тренінгу

1. Вступна частина. Актуалізація теми тренінгового заняття та структуризація процесу його проведення. Ознайомлення студентів з метою тренінгу, його завданнями, процедурою проведення, очікуваними результатами. Представлення програми тренінгу.

2. Організаційна частина. Встановлення правил проведення тренінгу, формування робочих груп студентів, визначення завдань та розподіл ролей. Забезпечення учасників тренінгу роздатковими матеріалами: таблицями, бланками документів, алгоритмами проведення, інструкціями.

3. Практична частина. Виконання тренінгових завдань у групах із використанням базових та інноваційних методів проведення тренінгу за визначеною темою (проблемою). Підготовка презентаційних матеріалів за результатами виконання тренінгового завдання.

4. Підведення підсумків. Презентація практичної роботи в групах. Обговорення результатів виконання завдань, обмін думками з проблематики теми тренінгу, підведення підсумків, оцінка результативності роботи в групах та досягнення поставлених цілей тренінгу. Тренінг оцінюється максимально 100 балів.

7. Тематика самостійної роботи студентів

Для набуття умінь самостійного мислення і самоконтролю у студентів особливе значення має самостійна робота з дисципліни «Вікова та педагогічна психологія», яке виконується кожним студентом згідно методичних рекомендацій. Вона охоплює основні теми дисципліни та має на меті більш глибоке й повне засвоєння теоретичного матеріалу з дисципліни, оволодіння навиками застосування набутих теоретичних знань на практиці та є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту з дисципліни.

Завдання виконується студентами у формі письмової розробки психолого-педагогічної характеристики студента (зазвичай свого одногрупника) за наступною схемою: 1) загальні відомості про студента; 2) характеристика наступника як суб'єкта навчальної діяльності; 3) позанавчальна та позааудиторна діяльність; 4) характеристика інтелектуальної сфери студента; 5) спрямованість особистості; 6) спілкування і взаємостосунки; 7) індивідуальні особливості студента; висновки з подальшого розвитку особистості студента; психолого-педагогічні поради студенту, батькам, викладачам.

Для виконання пропонованого індивідуального завдання студент має самостійно підібрати декілька валідних психодіагностичних методик, провести безпосереднє обстеження обраного одногрупника із використанням відповідного психологічного інструментарію (стимульних матеріалів), узагальнити та інтерпретувати одержані емпіричні матеріали, професійно оформити психолого-педагогічну характеристику студента як специфічний структурно унормований документ.

Також індивідуальне завдання може виконуватись у формі письмової розробки психологічного аналізу навчального заняття за наступною схемою: 1) загальні показники навчального заняття; 2) організація пізнавальної діяльності студентів; 3) психологічний

аналіз навчальної діяльності; 4) спілкування, взаємодія наставника з наступниками; 5) висновки.

За бажанням студента зазначена самостійна науково-дослідна робота може замінятися іншими формами її виконання:

1. Проведення конкретно-соціологічного дослідження із складанням відповідної анкети для збору емпіричних даних і їх подальшого теоретичного узагальнення.

2. Підготовка комплексної доповіді із проблематики вікової та педагогічної психології.

3. Організація та проведення командних диспутів.

4. Складання глосарію категорій і понять із зазначеної тематики.

5. Складання бібліографії та анотацій із зазначеної тематики.

6. Моделювання різноманітних складних освітніх ситуацій та пропонування шляхів їх конструктивного вирішення засобами педагогічної та вікової психології.

7. Написання твору-роздуму на запропоновану викладачем тематику (наприклад: професіограма викладача вищої школи; психологічний портрет сучасного студента (студентки); психологічний підтекст народних приказок; психологічний потенціал гри, казки і малюнку в діагностичній та корекційній роботі з дітьми; внутрішні галактики мого індивідуального Я ...). В даному випадку оцінюватиметься адекватність використання психологічних понять, наукова проблематизація тематики, оригінальність гіпотез, самостійність мислення і креативність висловлених ідей.

Самостійна робота студентів оцінюється за 100-бальною шкалою і визначається як сукупність питомої ваги кожної складової:

-80% - підготовка та виконання роботи;

-20% - презентація виконаної роботи.

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни “Вікова та педагогічна психологія” використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування, тестування;
- презентації результатів виконаних завдань;
- оцінювання результатів модульної контрольної роботи;
- оцінювання результатів самостійної роботи;
- реферати, есе;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- тренінг;
- інші види індивідуальних та групових завдань;
- екзамен.

9. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни “ Вікова та педагогічна психологія ” визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5
10 %	10 %	10 %	10 %	5%	15%	40%
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2	Тренінг	Самостійна робота	Екзамен
Оцінюється як середнє	Підсумкова модульна	Оцінюється як середнє	Підсумкова модульна	Результат виконання	Сукупність питомої ваги	Теоретичне питання –макс 20

арифметичне з оцінок, отриманих по темах 1-7	контрольна робота по 1-7 темах Теоретичні питання (2 питання по макс 25 балів) Тестові завдання (5 тестів по 5 бали за тест) – макс. 25 балів Задача 1 – макс. 25 балів	арифметичне з оцінок, отриманих по темах 8-12	контрольна робота по 8-12 темах Теоретичні питання (2 питання по макс 25 балів) Тестові завдання (5 тестів по 5 бали за тест) – макс. 25 балів Задача 1 – макс. 25 балів	завдання (макс. 100 балів)	кожної складової: -80% - підготовка та виконання роботи; -20% - презентація виконаної роботи..	балів Тестові завдання (10 тестів по 3 бали за тест) – макс. 30 балів Задача 1 – макс. 25 балів Задача 2 – макс. 25 балів
--	--	---	---	----------------------------	--	--

Поточне опитування під час заняття:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

1–59 балів – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст теоретичних питань.

Підсумкова оцінка за поточне опитування кожного модуля визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих під час занять в межах кожного модуля.

Тренінг:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його використовує під час виконання завдань тренінгу, виявляє творчий підхід до виконання завдань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при виконанні окремих завдань тренінгу не вистачає достатньої глибини та аргументації його використання, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки, загалом виявляє творчий підхід до виконання завдань;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та загалом його використовує при виконанні завдань тренінгу, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його використовує, недостатньо розкриває зміст завдань тренінгу, допускаючи при цьому суттєві неточності, не виявляє творчого підходу до виконання завдань;

1–59 – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст завдань тренінгу, не бере участі у колективних завданнях під час проведення тренінгу.

Самостійна робота:

90–100 балів – зміст самостійної роботи повністю відповідає встановленим вимогам, містить елементи самостійного дослідження, свідчить про високий рівень опанування навчального матеріалу, студент на високому рівні виявляє творчий підхід до виконання завдань;

75–89 балів – зміст самостійної роботи в основному відповідає встановленим вимогам, можуть бути несуттєві недопрацювання за окремими завданнями, свідчить про належний рівень опанування навчального матеріалу, студент належно виявляє творчий підхід до виконання завдань;

60–74 балів – поставлені завдання виконані на недостатньому рівні; наведені авторські напрацювання є загальними і слабо обґрунтованими, свідчать про недостатній рівень опанування навчального матеріалу; студент припускається значних помилок у виконанні завдань, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;

1–59 балів – завдання практично не виконані; відсутні авторські напрацювання; грубі помилки у вирішенні завдань роботи, що свідчать про низький рівень опанування навчального матеріалу; студент не виявляє творчого підходу до виконання завдань.

Модульна робота – види контролю, при яких засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу оцінюється від 0 до 100 балів як сума балів за виконані завдання.

Екзаменаційний білет складається із:

тестів: 5 тестів, за правильну відповідь на кожен із яких студент може отримати 5 балів, що в підсумку дає максимально 25 балів;

5 балів – за тест надано правильну відповідь.

практичних завдань: 1 завдання, за розв'язання студент може отримати від 0 до 25 балів;

15–25 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно розв'язує практичне завдання і інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність виконання.

5–14 балів – у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно розв'язує практичне завдання, але на додаткові контрольні запитання відсутня повна відповідь, допускає несуттєві неточності та фрагментарно (без аргументації) інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність виконання.

1–4 балів – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно розв'язує практичне завдання, допускає суттєві неточності, поверхнево його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань.

теоретичного питання: 2 теоретичних питання, за відповідь на кожне питання, студент може отримати від 0 до 25 балів, що в підсумку дає максимально 50 балів

15–25 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, всебічно, самостійно та аргументовано його викладає під час відповіді, глибоко та всебічно розкриває зміст завдання.

1–14 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не в повному обсязі, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдання, допускаючи при цьому суттєві неточності, відповіді на запитання нечіткі.

Екзамен – види контролю, при яких засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу оцінюється від 0 до 100 балів як сума балів за виконані завдання.

Екзаменаційний білет складається із:

тестів: 10 тестів, за правильну відповідь на кожен із яких студент може отримати 3 бали, що в підсумку дає максимально 30 балів;

3 бали – на тест надано правильну відповідь.

практичних завдань: 2 задачі, за розв'язання кожної із яких студент може отримати від 0 до 25 балів, що в підсумку дає максимально 50 балів;

15–25 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно розв'язує практичне завдання і інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність виконання.

5–14 балів – у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно розв'язує практичне завдання, але на додаткові контрольні запитання відсутня повна відповідь, допускає несуттєві неточності та фрагментарно (без аргументації) інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність виконання.

1–4 балів – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно розв’язує практичне завдання, допускає суттєві неточності, поверхнево його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань.

теоретичного питання: 1 теоретичне питання, за відповідь на яке студент може отримати від 0 до 20 балів.

10–20 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, всебічно, самостійно та аргументовано його викладає під час відповіді, глибоко та всебічно розкриває зміст завдання.

1–9 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не в повному обсязі, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдання, допускаючи при цьому суттєві неточності, відповіді на запитання нечіткі.

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов’язковим повторним курсом)

10.Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор	1-12
2.	Проекційний екран	1-12
3	Комунікаційне програмне забезпечення (Internet Explorer, Google Chrome, Firefox)	1-12
4	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	1-12
5	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	1-12
6	Програмне забезпечення: ОС Windows	1-12
7	Інструменти Microsoft Office (Word; Excel; Power Point і т. і.)	1-12

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Аксіогенез обдарованої особистості в освітньому просторі: монографія /за ред. О. Л. Музики. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2020. 160 с.

2. Атаманчук Н. М. Вікова та педагогічна психологія: Конспект лекцій для студентів освітньокваліфікаційного рівня бакалавр. Укл. Н. М. Атаманчук. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2022. 142 с.

3. Барчій М.С., Воронова О.Ю.. Вікова та педагогічна психологія з практикумом: методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з дисципліни для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 053 Психологія ОС «Бакалавр» . Мукачево: МДУ, 2022. 59 с.
4. Губенко О.В. Інтегративний підхід до вивчення і розвитку творчих здібностей школярів: методичний посібник. К. : Видавничий Дім “Слово”, 2020. 161 с.
5. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 392 с.
6. Климчук В. О. Психологія посттравматичного зростання: монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 125 с.
7. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. К.: ВД «Сварог». 2020, 128 с.
8. Кушнір Ю. В., Оверчук В.А., Шпортун О.М. Вікова та спеціальна психологія: навчальний посібник. Вінниця: Центр оперативного друку «Документ Принт»., 2020. 384 с
9. Максимова Н. Ю. Система ранньої діагностики відхилень в розвитку особистості: методичний посібник. Київ – Львів : Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 220 с.
10. Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія. К.: Університетська книга. 2023, 353 с.
11. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник. Київ: Каравела, 2020. 419 с. 9. Інституційний репозиторій КУБГ. URL:<http://elibrary.kubg.edu>
12. Психологія (загальна та вікова). Навчальний посібник. Уклад. Аханова А.В. Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2021. 192 с.
13. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. К.: ВЦ “Академія”. 2024, 384 с.
14. Сергєєнкова О., Столярчук О., Коханова О. Вікова психологія. К: Центр учбової літератури, 2020. 376 с.
15. Токарева Н.М., Шамне А. В. Основи вікової психології : навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2022 283 с.
16. Galina Chekalovska, Olga Novak, Lidiia CherednykPedagogical excellence of teaching psychological and pedagogical disciplines in the era of digitalization. Pedagogy and Education Management Review (PEMR) Issue 4 (6), 2021. P. 12-21
DOI: <https://doi.org/10.36690/2733-2039-2021-4-12>
17. Чекаловська Г.З., Баранівська А.О. Теоретичні та практичні аспекти психологічного супроводу молодших школярів в умовах інклюзивного навчання. Наукові перспективи. 2022. Випуск 12. С. 544-560 DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-12\(30\)-544-560%20](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-12(30)-544-560%20)